

มารยาทอันเป็นวัฒนธรรม
ทางประเพณีของไทย

พิมพ์เป็นอนุสรณ์ในการพระราชทานเพลิงศพ

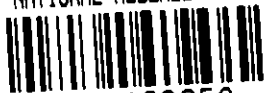
ท่านผู้หญิงกลีบ มหิธร

ณ เมรุหน้าพลับพลาอิสริยาภรณ์

วัดเทพศิรินทราวาส

พ. ศ. ๒๕๐๔

THAI NATIONAL ASSEMBLY LIBRARY

3961129250

สมาธิ์ห่งสมตริ์ฐภา

กัฎี ๕ / ก.ค.ค. / ๒๕๐๔
๒๕๐๔
๕๕
๒๕๐๔

มารยาทอันเบเนวฒนธรรม

ทางประเพณีของไไทย

พิมพ์เป็นอนุสรณ์ ในการพระราชทานเพลิงศพ

ท่านผู้หญิงกลีบ มหิธร

ณ เมรุหน้าพลับพลาอิสริยาภรณ์

วัดเทพศิรินทราวาส

พ.ศ. ๒๕๐๔

(สงวนลิขสิทธิ์)

พลอากาศเอก หาริน หงสกุล
มอบให้ห้องสมตริ์ฐภา

สารบัญ

	หน้า
๑. คำนำ	ก
๒. คำปราศรัยของคุณหญิงดุษฎี มาลากุล	๑
๓. คำกราบทูลสมเด็จพระเจ้าภคินีเธอ เจ้าฟ้าเพชรรัตนราชสุดาสิริโสภาพัฒนวัต	๕
๔. รายงานของคุณหญิงดุษฎี มาลากุล	๘
๕. คำกล่าวของ พลเอกถนอม กิตติขจร	๑๓
๖. การแสดงอริยาบถตามมารยาทอันเป็น วัฒนธรรมทางประเพณีของไทย	๑๘

ท่านผู้หญิงกลีบ มหิธร • ถ่ายเมื่ออายุ ๓๐ ปี

ลายพระหัตถ์ สมเด็จพระราชชนนศรีสังวาลย์

Le Avant Poste
Lausanne
๒ พฤษภาคม ๒๕๐๖

คุณหญิงอุษณีย์

ฉันขอแสดงความยินดีด้วยมากในกรณีที่ คุณหญิง
ได้รับทุนนี้ ทั้งสิ้นนี้ คุณแม่ใจดี มีเงิน
ขอขอบคุณอย่างยิ่ง ที่รับทำเกิดมา เมื่อ ต.ค. ๒๕๐๖
มีเงินให้ใช้ ๕๐๐ บาท ที่ฉันใช้ คือ รับทุนนี้ ๒๐๐
บาท ที่ฉันขอใช้ ๓๐๐ บาท ที่ฉันใช้ เงินนี้ (เงิน
อยู่ เรือ) ฉันขอไป (คนที่พบพระเจ้า คราวนี้) (เงิน)
มีเงินขอที่พอทำ (๕๐๐) (เงิน) (๕๐๐) (เงิน)
๒๐๐ แต่ฉันขอ ๓๐๐ บาท (เงิน) (เงิน) (เงิน)

และ ขอแสดงความยินดีที่ คุณหญิง จิตใจ
ดี และดีใจ
ในตามวงวิภาวดี ต่อ พระเจ้าอยู่หัว

หรือว่า คุณหญิงจ. กับฉัน และ เทบสนัก
ในใจ

ตามตามดีกับ และ กับ คุณหญิงตลับ
วิภาวดี

คำนำ

เนื่องจากข้าพเจ้ามีความเห็นว่า ขนบประเพณีอันเป็นวัฒนธรรมทางมารยาทของไทยเรานั้น เป็นสิ่งงดงามอย่างยิ่ง และมีลักษณะแห่งความเป็นชาติของไทยเราเองโดยเฉพาะ แต่วิวัฒนาการในสังคมแห่งโลกได้กระทำให้การรักษากขนบประเพณี และวัฒนธรรมของเราเป็นไปด้วยความลำบาก เขาชนของเรามีโอกาสได้เห็นวัฒนธรรมทางมารยาทของชาติอื่นมากกว่าขนบประเพณีอันเป็นวัฒนธรรมของเราเอง และวัฒนธรรมนั้นหมดสลายตัวไปแล้ว ย่อมไม่มีทางจะนำกลับคืนมาได้เลย จึงเป็นการสมควรที่คนไทยทั้งหลายจะช่วยกันรักษาไว้ให้ชนนงคงอยู่

ด้วยมีความมุ่งหมายที่จะมอบภาระในการสงวนและรักษากขนบประเพณี และวัฒนธรรมทางมารยาทของไทยเราให้อุ่ชนชาวไทยรับช่วงต่อไป ข้าพเจ้าจึงจัดให้มีการประกวดมารยาทชน โดยมอบให้สมาคมสตรีอาสาสมัครแห่งประเทศไทยซึ่งข้าพเจ้าเป็นนายกสมาคมอยู่ เป็นเจ้าของเรื่อง และได้รับความสนับสนุนเป็น

อย่างคจากรัฐบาลปัจจุบันและกระทรวงศึกษาธิการ โดยเฉพาะ ฯ พล ฯ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงศึกษาธิการ ได้สละเวลาไปสังเกตการประกวดถึงสองครั้ง และ ฯ พล ฯ รองนายกรัฐมนตรีได้กรุณารับเป็นผู้มอบบัตรสรรเสริญ ให้แก่ผู้ชนะการประกวด

เนื่องจากวัฒนธรรมทางมารยาทของเราแต่ เดิมมาไม่ได้มีผู้จัดทำเป็นตำราไว้ ข้าพเจ้าจึงเชิญท่าน ผู้ใหญ่ผู้ทรงคุณวุฒิ ประกอบด้วยเจ้านายบางองค์ และ ผู้มีอาวุโสบางท่านที่ได้เคยเห็นขนบประเพณีอันเป็น วัฒนธรรมทางมารยาทของเราแต่สมัยราชาธิปไตย เป็นกรรมการตัดสินการประกวดมารยาท และได้จัดให้ มีการสาธิตมารยาทให้นักเรียนคู่ก่อนวันประกวด ซึ่ง ท่านผู้ทรงคุณวุฒิที่เป็นกรรมการได้ปรึกษาหารือและ อภิปรายกันในเรื่องอธิบายแตกต่าง ๆ เมื่อได้ความเห็น ต้องกันแล้ว ข้าพเจ้าจึงเขียนหลักเกณฑ์มารยาทอันเป็น วัฒนธรรมทางประเพณีไทยขึ้นสำหรับใช้ในการประกวด ซึ่งมีผู้สมัครเป็นจำนวนถึง ๘๕๐ คน การประกวด มารยาททอดขนบเป็นครั้งแรกนี้ มีผลให้อนุชนชาวไทยได้ ทราบและได้เห็นความงดงามของวัฒนธรรมแขนงนี้ จึง

ก

เป็นที่หวังได้ว่า เมื่อเยาวชนรุ่นนี้เติบโตเป็นผู้ใหญ่ ก็
จะสามารถมอบมรดกของชาติชนนี้ให้แก่เยาวชนรุ่น
ต่อไปได้อย่างเต็มภาคภูมิ

หนังสือมารยาทอันเป็นวัฒนธรรมทางประเพณี
ของไทย ที่พิมพ์ขึ้น ข้าพเจ้าขออุทิศบูชาพระคุณท่าน
ผู้หญิงกลีบ มหิธร ผู้มารดา การที่ข้าพเจ้ามาชีวิตรอดมา
จนได้มีโอกาสบำเพ็ญ กรณียกิจต่าง ๆ เพื่อประโยชน์
แก่ส่วนรวมมาหลายปี ก็เพราะพระคุณของท่าน ซึ่ง
ข้าพเจ้าได้บรรยายไว้ในคำอำนวยพรในวันเกิดของท่าน
เมื่อ พ.ศ. ๒๔๘๖ ดังนี้

“ได้พันธุ์พ่อก่อเกิดกำเนิดลูก

รักพันธุ์ลูกอบรมบ่มนิสัย

ตั้งพร่ำสอนชั่วถวันทั่วไป

ใครรับไว้ปฏิบัติยอมวัฒนา

เฝ้าเลี้ยงลูกทะเลคนจนพ้นอก

เหมือนแม่เหล็กเลี้ยงลูกอ่อนบ่อนักษา

แต่แม่นกนนเลยงเพยงกายา
มิได้ให้ศึกษาหรืออบรม

ได้พันธุ์พอกอชวิตความคืดลูก
และฝ้งปลุกทางค้ำเนินเจริญสม
เลอดแม่หลังสร้างกายให้นานม
จึงอดมัวฒนามาทุกวัน

พรหมของบุตรคือบิดรและมารดา
ทรงพระคุณยิ่งฟ้าใหญ่มหันต์
ขอท่านเสพย์สุขจิตนิจนรันดร
เจริญช้นษาสมดังพรหมเทอญ

ในระหว่างการบำเพ็ญกุศลทักษิณานุสรณ์ศพท่าน
ผู้หญิงผู้มารดาข้าพเจ้าทุกเจ็ดวันนั้น ข้าพเจ้าได้เล่าเรื่อง
เก่า ๆ อันเนื่องด้วยชวะประวัติของท่านผู้หญิงให้น้อง
คนเล็กและหลานฟังหลายเรื่อง เมื่อได้ฟังแล้วต่างกลง
ความเห็นว่าท่านผู้หญิงมีประวัติอันน่าสนใจและสมควร
เป็นแบบอย่างแก่ลูกหลานเป็นอย่างยิ่ง จึงขอร้องให้
ข้าพเจ้าเขียนชวะประวัติของท่านขนอย่างละเอียด เพอ
ให้ลูกหลานรุ่นต่อ ๆ ไปได้รู้จักท่านและประพฤติตน
เจริญรอยตามท่าน

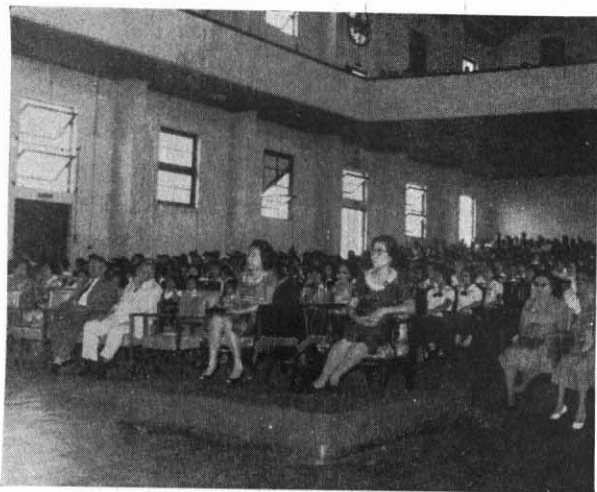
ข้าพเจ้าได้นำประวัติอย่างละเอียดของท่านผู้หญิง
 กลับ มหิธร มารดาข้าพเจ้า ลงพิมพ์ไว้ในหนังสือ
 สกุนตลาอันเป็นหนังสือที่เจ้าภาพได้รับพระราชทานพระ
 บรมราชานุญาตให้พิมพ์แจกในงานพระราชทานเพลิงศพ
 ของท่าน กับหนังสือกับข้าวสอนลูกหลานซึ่งท่านแต่ง
 เอง และได้พิมพ์ในงานพระราชทานเพลิงศพของท่าน
 เป็นส่วนของเจ้าภาพออกเล่มหนึ่ง นอกจากนั้นข้าพเจ้าได้
 เขียนประวัติแต่โดยย่อขึ้นเพื่อให้พิมพ์ลงในหนังสือ
 เรื่องอนทิมผู้พิมพ์ช่วยในงานพระราชทานเพลิงศพ.

ขอสรุปผลบุญอันท่านผู้หญิงกลับ มหิธร มารดา
 ยอดบุชาของข้าพเจ้าได้บำเพ็ญมาเป็นอันมากตลอดชีวิต
 อันยาวนานของท่านนงจงเป็นปัจจัยให้ท่านได้เสวยสุข
 ยิ่งๆ ขึ้น ในสัมปรายภพโน้นเทอญ.

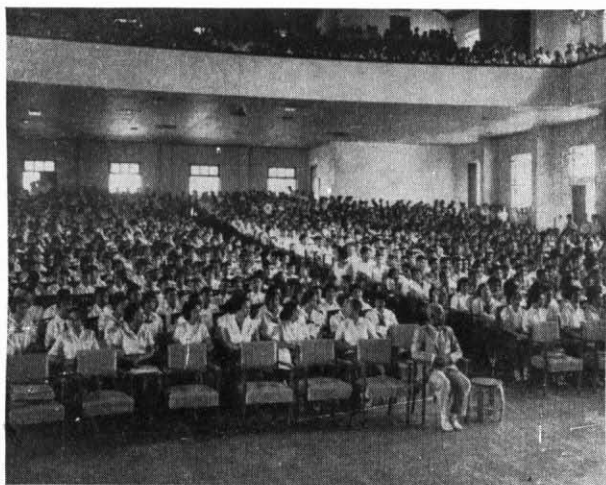
บุญ ๒๓๑๐

ท่านผู้หญิงกลีบ มหิธร ขณะมีอายุ ๘๒ ปี
ถ่ายกับคุณหญิงคุษฎี มาลากุล
เมื่อวันที่ ๕ ธันวาคม ๒๕๐๒

สมเด็จพระเจ้าภคินีเธอ เจ้าฟ้าเพชรรัตนราชสุดาสิริโสภาพัฒนวงศ์
พร้อมด้วยพระนางเจ้าสุวัทนา ได้เสด็จไปทอดพระเนตร
การประกวดมารยาท เมื่อวันที่ ๑๔ มกราคม พ.ศ. ๒๕๐๔
ฯพณฯ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงศึกษาธิการ
ก็ได้มาชมการประกวดในวันนั้นด้วย

ปลัดกระทรวงศึกษาธิการมาเป็นประธานในการเริ่มการประชุม

เมื่อวันที่ ๕ มกราคม พ.ศ. ๒๕๐๔

คำปราศรัยของคุณหญิงคุษฎี มาลากุล

ในการเริ่มการประกวดมารยาท

วันที่ ๕ มกราคม ๒๕๐๔

ท่าน ปลัดกระทรวงศึกษาธิการ และท่านผู้สนใจในการประกวด
มารยาท

เนื่องจากมีผู้ปรารภกันโดยทั่วไป โดยเฉพาะอย่างยิ่ง
ในหมู่มารยาทอาจารย์ ว่าเมื่อจะทำการแนะนำหรือสั่งสอนศิษย์
ในเรื่อง ทักษะมารยาทบางประการ ก็เกิดความไม่แน่ใจว่า
มารยาทที่ถูกตอ้งนั้นคืออะไร หลายท่านปรารภว่า มารยาท
ในชีวิตประจำวันที่จะรักษาให้คงามไค่ยากอยู่แล้ว ยิ่งมารยาท
ทางคงามอันใช่แต่ในโอกาสอันมีเกียรติ เช่นการเฝ้าทูลละออง
ธุลีพระบาท ก็ยิ่งยากไปยิ่งกว่า นับวันแต่จะหาผู้ที่จะไต่ถาม
ไต่ถามอยุ่ตลอดทุกที

ชนบประเพณีอันเป็นวัฒนธรรมทางมารยาทของไทยเรา
นั้น เป็นสิ่งคงามอย่างยิ่งและมีลักษณะแห่งความเป็นชาติของ
ไทยเราเองโดยเฉพาะ วัฒนธรรมทางมารยาทที่ปรากฏออกใน
ท่วงท่าของบุคคลชาติหนึ่ง ๆ ย่อมทำให้บุคคลชาตินั้น ๆ มีความ

แตกต่างกันด้วยบุคลิกภาพและท่าทาง เช่นในหมู่ชนตะวันตก
 ก็รู้จักกันในหมู่ชาวตะวันตกด้วยกันว่า คนใดเป็นชาติอังกฤษ
 ฝรั่งเศส อเมริกัน หรืออิตาลี ในหมู่ชาวตะวันออกของเรา
 ก็เช่นเดียวกัน แม้มรูปร่างหน้าตาละม้ายคล้ายคลึงกัน แต่มี
 ย่อมมีท่าทางและบุคลิกภาพแตกต่างจากจีนหรือญี่ปุ่น และไทย
 กัมพูชาทางและวิธีการเคลื่อนไหวทำให้คนแม่แต่ชาติ ๆ ก็เห็นว่า
 ผิดแปลกไปจากชาติอื่น ๆ ซึ่งแม่จะอยู่ไกลกันโดยทางภูมิศาสตร์
 เนื่องจากชาวโลกได้มีการติดต่อซึ่งกันและกันใกล้ชิดมาก
 จนพูดเปรียบกันทั่ว ๆ ไปว่า โลกนี้ยุบแคบลง การท
 ชาติต่าง ๆ ได้มาคบหาสมาคมกันโดยใกล้ชิด ก็ย่อมจะถาย
 ทอดวัฒนธรรม ความคิดและศิลปะวิทยาให้กันและกัน ชาติ
 ใดที่ค่อนกว่ากันก็จะเป็นผู้รับโดยอัตโนมัติ ประเทศไทยและชน
 ชาวไทยเป็นประเทศและเผ่าชนที่เก่าแก่ ได้สร้างสมวัฒนธรรม
 ประจำชาติไว้มากมาย และที่จำเป็นตองนำมากล่าวใน วัฒนธรรม
 กคือวัฒนธรรมทางมารยาท การรับวัฒนธรรมทางมารยาท
 ของชาติอื่นมาเป็นของตนนั้น เป็นวิธของชาติที่ค่อนวัฒนธรรม
 และเป็นกรรทำไม่ถึงการณ์โดยแท้

คำกราบทูลสมเด็จพระเจ้าภคินีเธอ เจ้าฟ้าเพชรรัตน
ราชสุดาสิริโสภาพันธุ์วงศ์

ของ

คุณหญิงคุษฎี มาลากุล

เนื่องในโอกาสที่ใต้เสด็จมาทอดพระเนตรการประกวด

มารยาท ณ หอประชุมฟ้าแดง กรมมหาวิทยาลัย

วันที่ ๑๔ มกราคม ๒๕๐๔

ขอประทานกราบทูลทรงทราบใต้ฝ่าพระบาท

เนื่องจากเกล้ากระหม่อมฉันมีความเห็นว่า ขนบประเพณีอันเป็นวัฒนธรรมทางมารยาทของไทยเราเป็นสิ่งงงามล้ำค่า และมีลักษณะแห่งความเป็นชาติของไทยเราเอง โดยเฉพาะสมควรที่จะได้รักษาไว้ให้เป็นมรดกแก่ลูกหลานของชาติไทยสืบไป จึงพยายามสืบเสาะค้นคว้าแลไต่ถามท่านผู้ใหญ่ผู้ทรงคุณวุฒิ และจัดให้สมาคมสตรีอาสาสมัครแห่งประเทศไทยจัดการประกวดมารยาทในระหว่างนักเรียนและนิสิตชน โดยหวังจะเปิดโอกาสให้อนุชนชาวไทยได้ทราบแบบอย่างขนบประเพณีของเรา ได้เห็นความมั่งคั่งงามของวัฒนธรรมแขนงนี้ และจะได้

มอบภาระให้ช่วยกันรักษามรดกของชาติชนนโวมให้เสื่อมสูญ
และการที่โตฬาพระบาททรงพระเมตตาเสด็จมาประทับที่หอพระ
เนตรการประกวดในวันนั้น ย่อมเป็นพระเดชพระคุณล้นเกล้าฯ
แก่ผู้จัดการประกวดโดยทั่วน

ผู้สมัครเข้าประกวดมารยาทในครั้งนั้นมีจำนวน ๘๕๐ คน
โดยโรงเรียนต่าง ๆ ส่งเข้าประกวด ๖๐ แห่ง มหาวิทยาลัย
และวิทยาลัยต่าง ๆ ส่งเข้าประกวด ๕ แห่ง และท่านกรรมการ
ผู้ทรงคุณวุฒิทั้งหลายกระหม่อมฉันได้เชิญมาเป็นกรรมการตัดสิน
ได้ทรงแสดงความเห็นอย่างเป็นที่น่ายินดีอย่างยิ่งว่า ท่านได้
ทรงสังเกตว่า ผู้เข้าประกวดทุกคนได้พยายามปรับปรุงตนเอง
ให้มีมารยาทงดงามยิ่งจนเป็นลำดับ ในระหว่างระยะเวลา
ประกวดมารยาทที่สมาคมสตรีอาสาสมัครแห่งประเทศไทยได้
กระทำอยู่เป็นเวลา ๖ วันนั้น แม้เยาวชนที่มิได้สมัครเข้าประกวด
ก็สนใจมาชมการประกวดเป็นจำนวนมากมาย และโดยมากได้
จดจำมารยาทอันงดงามที่ได้เห็นจากการประกวด และได้นำ
ความรู้นี้ไปใช้ ทั้งยังได้ช่วยตักเตือนมิตรสหายให้
สังวรณในการใช้มารยาทให้เหมาะสม ทั้งนี้เป็นเพราะผู้สนใจ
ในการประกวดมารยาทล้วนเป็นผู้ที่การศึกษาเป็นอย่างดีแล้ว

การประกวดในวันนั้น เป็นการประกวดรอยสักท้าย โดย
มีผู้ผ่านการคัดเลือกในรอบแรก ๒๑๔ คน เมื่อคัดเลือกผู้เข้า
ประกวดรอยสักท้ายแล้ว จะได้ผู้มาร่วมรายการทั้งสิ้น ๘ คน คือ

๑. นิสิตหญิง	๒. นิสิตชาย
๓. นักเรียนเตรียมอุดมหญิง	๔. นักเรียนเตรียมอุดมชาย
๕. นักเรียนมัธยมหญิง	๖. นักเรียนมัธยมชาย
๗. นักเรียนประถมหญิง และ	๘. นักเรียนประถมชาย

ทั้ง ๘ คนนี้จะต้องเป็นผู้แสดงมารยาทอันถูกต้องสำหรับ
อิริยาบถต่าง ๆ คือ ยืนและเดิน นั่งและหมอบคลานแบบต่าง ๆ
แสดงความเคารพที่ถูกต้อง และใช้มารยาทที่ถูกต้องในการ
เข้าพบผู้ใหญ่และเฝ้าทูลละอองธุลีพระบาท เกล้ากระหม่อมฉัน
ขอประทานพระอนุญาตเริ่มการคัดเลือกณ คน การจะควร
ประการใดสักแต่จะโปรดเกล้าฯ.

รายงานของคุณหญิงดุขฎิ มาลากุล

ในพิธีมอบบัตรสรรเสริญผู้มีมารยาทงาม

ณ หอประชุมกระทรวงศึกษาธิการ

วันที่ ๑๖ มกราคม ๒๕๐๔ เวลา ๑๔.๐๐ น.

กราบเรียน ฯ พณ ฯ รองนายกรัฐมนตรี

เนื่องจากมีผู้ปรารภกันโดยทั่วไป โดยเฉพาะอย่างยิ่ง
ในหมู่ครูบาอาจารย์สมมติหน้าทอบรมผลกสอนเยาวชนว่า เมื่อ
ทำการแนะนำหรือส่งสอนศิษย์ในเรื่องที่เกี่ยวกับมารยาทบาง
ประการ ก็เกิดความไม่แน่ใจว่ามารยาทที่ถูกตองนั้นคืออย่างไร

ดิฉันในฐานะนายกสมาคมสตรีอาสาสมัครในประเทศไทย
มีความเห็นว่าชนยประเพณีอันเป็นวัฒนธรรมทางมารยาทของ
ไทยเรานั้น บรรพบุรุษของเราได้ริเริ่มสร้างสมและวางแบบ
แผนไว้อย่างละเอียดถี่ถ้วนงดงามเป็นสง่างามอย่างยิ่ง ทุก
ประเภทหรือยาดมลักษณะแห่งความเป็นชาติของไทยเราเอง โดยเฉพาะ
วัฒนธรรมทางมารยาทที่ปรากฏออกในท่วงท่าของบุคคล
ในชาติหนึ่ง ๆ ย่อมทำให้บุคคลชาติหนึ่ง ๆ มีความแตกต่างกัน
ด้วยบุคลิกภาพและท่าทาง วัฒนธรรมทางมารยาทที่บรรพบุรุษ

ของเราได้สร้างสมไว้สำหรับคนไทย ทุกเพศ ทุกวัย ทุก
สถานะ และทุกโอกาส จึงงดงามเหมาะสมแก่คนไทยทุก
วัย ขยายผล สมควรที่คนไทยทั้งหลายจะช่วยกันรักษาไว้ให้มั่นคง
คงอยู่ เพราะวัฒนธรรมและขนบประเพณีเมื่อสลายตัวไปแล้ว
ย่อมไม่มีทางจะนำกลับมาคืนมาได้เลย

มักมีผู้กล่าวขวัญกันว่าโลกปัจจุบันนี้แคบลง เพราะชาว
โลกได้มีการติดต่อซงกันและกัน ใกล้ชิดมากขึ้น การทชาต
ต่าง ๆ ได้คบหาสมาคมกัน โดยใกล้ชิดเช่นนี้ ก็ย่อมจะถ่าย
ทอดวัฒนธรรม ความคิดและศิลปะวิทยาให้กันและกัน ชาติใด
ที่คอยกว่าก็มักจะเป็นผู้รับโดยอัตโนมัติ ในปัจจุบันนี้เยาวชนของ
เราได้มีโอกาสพบเห็นวัฒนธรรมทางมารยาทของชาติอื่นมาก
กว่าที่จะได้มีโอกาสเห็นวัฒนธรรมทางมารยาทของชาติเราเอง
ก็ฉันมีความเห็นว่าประเทศไทยและชนชาวไทยเป็นประเทศและ
เผ่าชนที่เก่าแก่ได้สร้างสมวัฒนธรรมประจำชาติไว้มากมาย การ
จะรับวัฒนธรรมของชาติอื่นมาใช้จนละเลยขนบประเพณีของเรา
เองเสียนั้น จึงเท่ากยเป็นการยอมรับรอง โดยไม่รู้ตัวว่า
วัฒนธรรมอันเป็นขนบประเพณีของเราที่มอยุนน เป็นของไร้ค่า
เนืองจากฉันตระหนักว่า วัฒนธรรมการ ในสังคมแห่ง
โลก เป็นสาเหตุใหญ่ที่ทำให้การสงวนและรักษาขนบประเพณี

และวัฒนธรรมของไทยเราเป็นไปอย่างลำบากกว่าในสมัยก่อน
 จึงได้เสนอหารือไปยังกระทรวงศึกษาธิการว่า ใครจะให้สมาคม
 สตรีอาสาสมัครแห่งประเทศไทยจัดรายการประกวดมารยาท
 สำหรับนักเรียนชน ด้วยความมุ่งหมายที่จะมอบภาระในการ
 สงวนและรักษาขนบประเพณีและวัฒนธรรมทางมารยาทของ
 ไทยเรา ให้อนุชนชาวไทยได้ทราบได้เข้าใจและเห็นความ
 งดงามของวัฒนธรรมแขนงนี้ เพื่อจะได้ช่วยรักษาให้ดำรงอยู่
 ต่อไป เพราะเขวachsenย่อมนมีเวลาที่จะสงวนและรักษาสิ่งมีค่าของ
 ชาติได้ยาวนานกว่าผู้ใหญ่ และเมื่อเขวachsenรุ่นนี้เคยโตเป็น
 ผู้ใหญ่ก็จะได้อบรมรดกของชาติชนนี้ให้แก่เขวachsenรุ่นต่อไป
 และกระทรวงศึกษาธิการได้ตอบแสดงความเห็นชอบในหลักการ
 การประกวดมารยาทในครั้งนั้น สมาคมสตรีอาสาสมัครแห่ง
 ประเทศไทยได้รับความสนับสนุนจากท่านผู้มีเกียรติหลายท่าน
 ทดคุณโตขอรับรองให้กรุณารับเชิญเป็นกรรมการตัดสิน อาทิ เช่น
 หม่อมเจ้าหญิงมารยาตรถัญญา ทิศกุล
 ม.ร.ว. คึกฤทธิ์ ปราโมช
 หม่อมเจ้าหญิงอัปภัศราภา เทวกุล
 หม่อมเจ้าอาชวทิศ ทิศกุล

หม่อมแผ้ว สันทวงศ์เสนีย์

คุณหญิงแฉล้ม เกษประคิยทอ

และสมเด็จพระภคินีเธอ เจ้าฟ้าเพชรรัตนราชสุดาฯ ก็ได้ทรง
สนับสนุนการประกวดครั้งนี้เป็นอย่างมาก ได้เสด็จไปทอดพระ
เนตรด้วยความสนพระทัย พร้อมด้วยพระนางเจ้าสุวัทนา พระวร
ราชเทวี และทรงพระเมตตาโปรดประทานเงิน ๓,๐๐๐ บาท
เพื่อช่วยค่าใช้จ่ายในการประกวด

การประกวดมารยาทในคราวนี้ ปรากฏผลเป็นที่น่าพอใจ
อย่างยิ่ง เพราะสถานศึกษาแทบทุกแห่ง ต่างกันตวจนและ
พยายามเสาะหาท่านผู้มาฝึกสอนมารยาทแก่นักเรียนของตน
อย่างจริงจังทั่วกัน การที่เป็นดังนี้เห็นว่าได้เกิดผลพลอยได้มีใช้
น้อย โดยครูบาอาจารย์ตลอดจนนักศึกษาและประชาชนได้
เริ่มให้ความสนใจและได้รับความเข้าใจในขนบประเพณีอันเป็น
วัฒนธรรมทางมารยาทของไทยเรายิ่งขึ้นเป็นอันมาก ผู้เข้า
ประกวดมารยาทในคราวนี้มีจำนวน ๘๕๐ คน โดยโรงเรียน
ต่างๆ เข้าประกวด ๖๐ แห่ง มหาวิทยาลัยและวิทยาลัยต่างๆ
ส่งเข้าประกวด ๕ แห่ง และท่านกรรมการผู้ทรงคุณวุฒิได้
เชิญมาตัดสินการประกวดได้แสดงความเห็นอย่างเห็นพ้องกันว่า
อย่างยิ่งว่า ท่านได้สังเกตเห็นผู้เข้าประกวดทุกคนว่า ได้
พยายามปรับปรุงตัวเองให้มามีมารยาทงดงามยิ่งขึ้นเป็นลำดับ ใน

ระหว่างระยะเวลาที่ดำเนินการประกวดมารยาทอยู่เป็นเวลา ๖
 วน ตั้งแต่เช้าจนค่ำ แม้เขาจะสนิทไมได้สมัครเข้าประกวดก็
 สนใจมาชมการประกวดเป็นจำนวนมากมาย และต่างก็ได้จด
 จำมารยาทอันงดงามที่ได้เห็นจากการประกวด และได้้นำความ
 รู้ที่ใคร่ขบไปใช้ ทั้งยังได้ช่วยตักเตือนมิตรสหายของตนให้ใช้
 มารยาทอันเหมาะสมโดยทั่วกัน

การที่ ฯพณ ฯ วรรณารักษ์เป็นผู้ประกอบพิธีมอบบัตรสรรเสริญ
 ของสมาคมให้แก่ผู้ชนะการประกวดในครั้งนั้น ย่อมเป็นที่ปลื้ม
 ปลอมยินดีแก่คณะกรรมการและผู้สนใจ ในการรักษาขนบประเพณี
 ของชาติไว้เป็นอย่างดี

บัดนี้ ได้เวลาอันสมควรแล้ว ก็ฉันในฐานะนายกสมาคม
 สตรีอาสาสมัครแห่งประเทศไทย ขอเชิญ ฯพณ ฯ ไปได้ไปมอบ
 บัตรสรรเสริญผู้มีมารยาทงาม เพื่อเป็นเกียรติสำหรับตนเอง
 และสำหรับชาติไทยสืบไป และต่อจากนั้นใคร่ขอประทานโอวาท
 ของ ฯพณ ฯ เพื่อคณะกรรมการผู้คึกคักกิจกรรมและผู้มีส่วนร่วมใน
 การประกวดครั้งนี้จะโดยตลอดเป็นหลักปฏิบัติต่อไป.

คำกล่าวของ พลเอก ถนอม กิตติขจร

รองนายกรัฐมนตรี

ในพิธีมอบบัตรสรรเสริญผู้มารยาทงาม

ณ หอประชุมกระทรวงศึกษาธิการ

วันที่ ๑๖ มกราคม ๒๕๐๔ เวลา ๑๔.๐๐ น.

ท่านนายกสมาคมสตรีอาสาสมัครแห่งประเทศไทย และท่าน

ผู้แทน
ผู้แทนหลาย

ข้าพเจ้ารู้สึกเป็นเกียรติ และมีความยินดีอย่างขงท้อม

โอกาสมาร่วมในพิธีมอบบัตรสรรเสริญผู้มารยาทงาม ซึ่ง

สมาคมสตรีอาสาสมัครแห่งประเทศไทย และท่านผู้แทน

ทั้งหลาย ได้ร่วมแรงร่วมใจกันจัดใหม่ขึ้นในครั้งนี้ โดยมี

วัตถุประสงค์ ในอันที่จะส่งเสริมและรักษามารยาทของไทย

ซึ่งเป็น “ของดี” ของเราอย่างหนึ่งให้ดำรงคงไว้ ซึ่ง

เท่ากับเป็นการส่งเสริม ขนบประเพณี จิตนธรรมอันประณีต

งดงามของชาติไว้ได้อย่างดีทีเดียว ข้าพเจ้าขอชมเชยใน

ความริเริ่มและการกระทำดังกล่าวด้วยความจริงใจ

ข้าพเจ้าเห็นพ้องควยกยบศมาคมสตรีอาสาสมัครแห่งประเทศไทย ทวามารยาทของชนชาติหนึ่งเป็นสิ่งสะท้อนออกของขนบประเพณีและวัฒนธรรมของชาตินั้น ๆ มารยาทเป็นสัญลักษณ์อย่างหนึ่งแห่งวัฒนธรรม หรือความเจริญทางจิตใจของชาติ โดยแท้เป็นเครื่องแสดงว่าจิตใจของชนในชาตินั้น ๆ ได้รับการปรุงแต่งซึกเกลตาและวิวัฒนาการมาโดยลำดับแล้ว มิใช่เป็นชาติใหม่ ๆ ซงยังปราศจากวัฒนธรรมอันเป็นของตนเองจนต้องไปหยิบยืมหรือลอกคคเอามาจากชนชาติอื่น

ในยุคปัจจุบันซงเปรียบกันว่าเป็นยุคซงโลกแคบเข้า มีระยะเวลาทางและเวลา คุจะหมกความหมายลงไปทุกที เช่นขณะนี้ แม้เราจะไครบอทธิพลของ “ซงใหม่” หลังไหลเข้ามาจากทุกทิศทุกทาง โดยเฉพาะจากตะวันตกก็ตาม ข้าพเจ้าก็ยังเชื่อว่า เราคงสามารถรักษา “ซงเก่า” และ “ซงค” ของเราไว้ไค้ค่อไป แม้ซงอย่างจะคองแกไขคคเปลี่ยนแปลงไปซง เพื่อให้เหมาะสมกับกาลสมัย เราก้กระทำไปโดยรักษารูปร่างรากฐานของเดิมของเราไว้ไค้ค่อซงน่าคูกสมกับคุณลักษณะ “รู้จักประสานผลประโยชน์” ของชนชาติไทย ซงสมเค้จกรรมพระยาจักร์ราชานภาพไค้ทรงยกย่องไว้ ในพระนิพนธ์ ลักษณะ

ก็ตาม แต่ในขณะเดียวกัน ก็สามารถรักษาขนบประเพณี
วัฒนธรรมอันงดงามเก่าแก่ของตนไว้ได้อย่างน่าชมยิ่ง

ฉะนั้น กิจกรรมทศมาคมสัตรีอาสาสมัครแห่งประเทศไทย
ไ้ริเริ่มประกอบขึ้นเพื่อส่งเสริมมารยาทของไทยทั้งกล่าว โดย
มุ่งประสงค์ที่จะสงวน และรักษา ขนบประเพณี วัฒนธรรมของ
ไทยอันเป็น “ของดี” ของชาติไว้ จึงนับได้ว่าเป็นการกระทำ
ซึ่งนอกจากจะมีส่วน ในการช่วยดำรงความคงอยู่ของชาติไว้ได้
สถานหนึ่งแล้ว ยังช่วยในการเชิดชูเกียรติของชาติไทยทาง
อ้อมอีกสถานหนึ่งด้วย นับว่าเป็นการกระทำที่นาสรรเสริญ
ควรแก่การส่งเสริมสนับสนุนโดยทั่วกัน

สำหรับบรรดาท่านอนุชนผู้ใ้ริเริ่มบรรดาสรรเสริญมารยาท
งามในวันทุกท่าน ข้าพเจ้าขอแสดงความยินดีด้วยเป็นอย่าง
มาก เพราะท่านได้ชื่อว่าเป็นผู้รักษากติกาของชาติไว้
เพื่อปฏิบัติเป็นประจำสำหรับตัวท่าน และจะได้ถ่ายทอดให้แก่
เยาวชนรุ่นต่อไป เมื่อท่านเคยโตเป็นผู้ใหญ่ขึ้น ท่านควรมี
ใจในมรดกทั้งกล่าว และภูมิใจที่โตเป็นผู้หนึ่งซึ่งได้ริเริ่มก้าว
แรกในการ รักษาและสงวนมารยาทของไทยไว้ ซึ่งข้าพเจ้า

หวังว่าคงจะมีแถวชนชั้น ๆ ก้าวตามต่อไปอีกไม่น้อยอย่างแน่นอน
นอน

ในที่สุดนี้ ข้าพเจ้าขออาราธนาคุณพระศรีรัตนตรัยจง
บันดาลให้ทุกท่าน ณ ที่นประสพแก่พรอันประเสริฐทั้งสี่ คือ
อายุ วรรณะ สุขะ พละ และขอให้ได้มีส่วนช่วยกันสงวนรักษา
ส่งเสริม “ของดี” ของเราอันได้แก่มารยาทของไทยไว้ต่อไป
สมกับเจตนาของท่านผู้ริเริ่มทุกประการ.

การนสขงอรขาบถตามมารยาท
อันเป็นวัฒนธรรมทางประเพณีของไทย
คุณหญิงคุษฎี มาลากุล เชียน

---

๑. การขยและการเดิน

- ก. การขยตามลำพัง เมื่อขยมารยาทปรากฏตัว ณ ที่
ใดก็ขยมยนอยางเรียบร้อย เฉพาะอยางยงควรวาง
มอวางเทาให้เหมาะสม
- ข. การขยเฉพาะหน้าผูใหญ ผูมารยาทขยมยน
ควยความสำรวมเรียบร้อย และไม่หันหลังให้
ผูใหญ การขยโดยสำรวม ขาขยโดยปลอยแขน
และมอแนยขาขยทงสองขา ถาประสานมอไว
ขาหน้าเป็นการสำรวมยงขน
- ค. การขยถวยความเคารพพระมหากษัตริยและ
พระมหเส ขนระวังตรงขาหน้าสู่พระองค์และ
เมอแลเห็นพระองค์ตองถวยคานย สำหรับผูหญิง
ใชวชิถอนสายขว

- ง. การยืนเมื่อได้ยินเสียงเพลงสรรเสริญพระ-
 บารมหรือเพลงถวายความเคารพ ต้องยืน
 ระวังตรง ถ้าแลเห็นพระองค์ต้องถวายความเคารพ
 ทนทศกรทนต์ และถวายความเคารพเมื่อสดุคเสียง
 เพลงแล้วออกกรทนต์
- จ. การเดินตามลำพัง ควรเดินโดยเรียบร้อยคิริระ
 ทงตรงไม่ส่ายไหล่ หรือแกว่งแขนจนเกินควร
- ฉ. การเดินกับผู้ใหญ่ ต้องเดินโดยสำรวจข้างหลัง
 ท่าน โดยเอียงไปข้างซ้าย ห่างจากท่านพอ
 สม่ควร คอยจับตาทูหรือฟังท่าน แต่ไม่ใช่จ้อง
 ท่านอยู่ตลอดเวลา
- ช. การเดินเมื่อเข้าสู่ที่ชุมนุมทนต์เกาอิ ควรเดิน
 โดยเรียบร้อย และระวังไม่ให้เสอผา หรืออวระ
 ส่วนใดไปกรายผู้อื่น
- ซ. การเดินเมื่อเข้าสู่ที่ชุมนุมขงมผู้นงอยู่กับพน
 ย่างผละนงเกาอิบาง ควรเดินกมทว ในเมอ

ผ่านผู้ทรงกษัตริย์ และระวางมีให้เสด็จอาหาร
ช่วยระส่วนใดไปกราบผู้

ณ. การเดินเมื่อพระมหากษัตริย์ และ พระมเหสี
ประทับอยู่ เพื่อดอกไปทำกิจอย่างใดอย่างหนึ่ง
เมื่อลุกจากที่นั่งแล้วต้อง ถวาย คำนับก่อนจะออก
เดินและเมื่อปฏิบัติกิจอย่างใดอย่างหนึ่งแล้ว ต้อง
ถวายคำนับ และก่อนจะลงนั่งถวายคำนับอีกครั้ง
หนึ่ง การเดินขณะพระมหากษัตริย์ประทับอยู่
ต้องระวางไม่เดินคคหน้าด้านเป็นอันขาด

ญ. การเดินนำเสด็จฯ อาจเดินแบบมคคเทศก์ ใน
ขณะนำเสด็จฯ ประพาสชนบท คือ เดินโดยประสาน
มือทั้งสองข้างชนเหนอระคยเอว หรือเดินแบบ
รับเสด็จฯ คือ เดินโดยสำรวจข้างซ้ายพระองค์
แต่เบื้องไปข้างหลัง ย้ายหน้าสู่พระองค์ และไม่
เดินบนลาดพระบาท ก่อนออกเดินถวายคำนับและ
เมื่อนำเสด็จฯ ไปถึงจุดหมาย ถวายคำนับอีกครั้งหนึ่ง
แล้วถอยไป

THAI NATIONAL ASSEMBLY LIBRARY

3961129250

ฎ. การเดินตามเสด็จฯ การเดินตามเสด็จฯ ต้อง
เดินโดยสำรวจ ไม่เดินชนลาคพระบาท และไม่
ทักทายกษัตริย์บนอนชาน เมื่อดำเนินถึงประตู
แล้วถวายคำนับ แล้วไปนั่งยังที่ทักไว้อำหรับตน

๒. การนั่ง

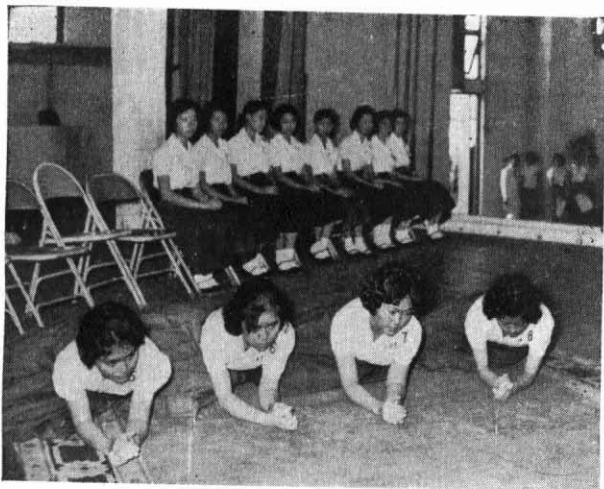
ก. การนั่งเก้าอี้ แม้นั่งตามลางงักควรนั่งให้เรียบร้อย
ถ้าอยู่เฉพาะหน้าผู้ใหญ่ควรนั่งทวนหรือก้มตัว
เล็กน้อย เท้าชิดเท้า เข่าชิดเข่า มือวางบนตัก
ไม่ยั้งควรไหว้ทักเป็นอนชาน

ข. การนั่งกบพน แม้นั่งตามลางงักควรพินชาให้
เรียบร้อย

ค. การนั่งพับเพียบต่อหน้าผู้ใหญ่ เท้าแขนไม่ได้
ต้องวางแขนไว้บนตักทั้งสองข้าง ทรงตัวให้ค้อม
เท้าให้เรียบร้อย และหันหน้าสู่ผู้ใหญ่ ไม่หัน
ข้างให้

ง. การนั่งลงศอกเมื่อนั่งกบพน เมื่อนั่งพักกษัตริย์
ใหญ่ททรงอาวไลสง ขณะทนั่งกบพนควรลงศอก
คอวางคอกกลงบนเข่าข้างหนึ่งหรือสองข้าง มือพนม
หรือประสานกัน

- ง. การนั่งลงศอกเมื่อนั่งบนเก้าอี้ เมื่อบุคคลผู้ใหญ่
 ททรวงอาวุโสสูง ขณะที่นั่งเก้าอี้ควรวางศอกลงบน
 เข่าข้างหนึ่ง หรือสองข้าง เข่าทั้งสองอยู่ชิดกัน
- จ. การนั่งคุกเข่า คือนั่งกระห่่งวางกันไว้บนสันเท้า
 อาจใช้เวลาส่งของ หรือรับของจากผู้ใหญ่ เมื่อจะ
 บุคคลผู้ใหญ่ หรือปฏิบัติอย่างใดอย่างหนึ่งต่อผู้
 ใหญ่ทมอาวุโสสูง
- ฉ. การนั่งหน้ารถพระที่นั่ง กอนนั่งต้องถวายคำนับ
 และนั่งโดยสำรวม ถ้าเชิญของอยู่ ต้องยกไว้เสมอ
 ระกับออก
- ช. การหมอบ การหมอบธรรมดา คือนั่งพับเพียบ
 เรียบร้อยทรงตัวให้ดี เกยเท้าให้เรียบร้อย และ
 หมอบลงกยพน โดยศอกทั้งสองอยู่บนพนชิดเข่า
 ทั้งสองข้าง ไม่กมหนาหรือเหงนหนาเกินไป การ
 หมอบขณะกำลังคลานอยู่ อาจทรุคตัวลงหมอบโดย
 คุกเข่าก็ได้

การทออบ

การ คลานยกของ

๓. การกลาน

- ก. การกลานเข้า คอ คุกเข้าลง และเคลื่อนตัวไป
 ควบเข้าทางสองข้าง การกลานเข้าไม่ควรใช้มือ
 เข้าเจ้านาย หรือผู้ทรงอาวุโสสูง
- ข. การกลานธรรมดา คอ คุกเข้าลงฝ่ามือทั้งสอง
 ข้างแบลงวางจรดพื้น กลานไปข้างหน้าโดยเคลื่อน
 มือขวาพร้อมเข้าซ้าย และเคลื่อนมือซ้ายพร้อม
 เข้าขวา นวเทาทัง ๒ เทาขนพน การกลานถอย
 หลังกกระทำเช่นเดียวกัน
- ค. การกลานยกของมือเดียว คอ คุกเข้าลงก้าว
 เทาข้างขวาไปข้างหน้า แล้วก้าวเท้าซ้ายไป
 ชิดกัน โดยเข้าข้างซ้ายจรดพื้น มือขวาถอยของ
 มือซ้ายขนพนอย่างหยังไปทีละก้าว มือถอยของนน
 ให้งอศอกขนใน ระคับอก เมื่อกกลานถอยหลัง
 ควรจรดมือข้างซ้ายลงขนพน และเคลื่อนตัวไป
 ควบมือซ้ายกับเขาทัง ๒
- ง. การกลานยกของสองมือ สำหรับผู้ชาย ควร
 กลานแบบละครเขยื้อนครอง คอขนงกระหยังและ

เคลื่อนตัวไปข้างหน้าควยเข้าทั้งสองข้าง ชายที่
 หนึ่ง ขวาทหนึ่ง สลับกัน การคลานถอยหลังก็
 กระทำโดยวิธีเดียวกัน สำหรับผู้หญิง ควรคลาน
 โยงก คือ คูกเข่าลงในท่ากระหีบ แล้วก้าวเท้า
 ข้างหนึ่งไปข้างหน้า แล้วชักเท้าอีกข้างหนึ่งไป
 ชิดกันในท่ากระหีบ ก้าวไปเช่นนั้นทีละก้าว มือ
 ถัดของทั้งสองข้าง เมื่อจะถอยหลังในขณะกำลัง
 ยกของสองมือให้คลานเข้าได้ในท่ากระหีบ

๔. การแสดงความเคารพ

- ก. การแสดงความเคารพผู้มั่งฐานะเสมอกัน ควร
 ไหว้โดยพนมมือและยกขมในระคืบปลายงมก ก้ม
 ศรษะลงเล็กน้อย
- ข. การแสดงความเคารพผู้มีอาวุโส เมื่อนั่งยกพน
 ควรหมอบลงให้เรียบร้อย โดยศอกทั้งสองชิดเข้า
 ตัวตรงและกราบโดยมือประกบกัน และนมอมทง
 สิ้นนิ้วชิดกัน

การแสดงความเคารพต่อพระรัตนตรัย

- ค. การแสดงความเคารพผู้มีอาวุโส เมื่อนั่งเก้าอ
 ครอบหมอบโดยวิธวางศอกลงบนเข่าทั้งสอง และ
 กรายลงบนตักของตน
- ข. การแสดงความเคารพผู้มีอาวุโส เมื่อยืน ควร
 น้อมตัวลงไหว้อย่างต่ำ
- ง. การแสดงความเคารพต่อพระรัตนตรัย ควร
 กรายแขนขงแขนซ้ายประคองศีรษะ คอ คอกเข่าลง นง
 กระหย่ง พนมมือไว้หว่างคว แล้วกราบแขนมือ
 ลงบนพน นวทวแม่มือทั้งสองจรตกัน และกม
 ศรัทธะลงจรตพนระหว่างนมมือ ๒ ขาง เมอกราบ
 ครบ ๓ ครั้งแล้วตองพนมมือชนขบเห็นอหว่างคว
 อกครงหนง
- จ. การกราบพระภิกษุ กรายเช่นเดยวภักกรายผู้มี
 อาวุโส สำหรับภักทวไป แต่สำหรับภักษผู้ทรง
 อาวุโสสูง อาจกรายแขนมือและกราย ๓ ครั้ง กไค
- ฉ. การกราบบุคคลที่มีใช้พระภิกษุ ต้องกรายโดย
 นงพขเพยบแล้วหมอบลงอย่างเรยขรอย มือทั้งสอง
 ประกยกันไว้ นวทงสขบจรตกัน และกมศรัทธะลง
 จรตนวทวแม่มือ

- ข. การถวายความเคารพพระมหากษัตริย์ และ
พระมเหสี โดยวิธีกราบ คือ หมอบลงอย่างเรียบร้อย
และกราบเช่นเดียวกับกราบบุคคลที่มีใช้ภักษ
- ช. การถวายความเคารพพระมหากษัตริย์ และ
พระมเหสี โดยวิธีถวายบังคม คือ ก้มเข่าลงนั่ง
กระหย่ง พนมมือชนเพียงอกแล้วกชนจรทหน้า
ผาก ขณะทค้อย ๆ เงยหน้าชน แล้วลดมือลงพนม
เพียงอก ขณะทหน้าค้อย ๆ ก้มศีรษะกยตรงเช่นเดิม
แล้วกชนจรทหน้าผาก แล้วลดลงมาพนมเพียงอก
อีกโดยหน้าค้อย ๆ เงยและค้อย ๆ ก้มศีรษะกยเดิม
อก จนครบ ๓ ครั้ง
- ฅ. การถวายความเคารพพระมหากษัตริย์ และ
พระมเหสี โดยวิธีถวายคำนับ สำหรับผู้ชายชน
ระวังตรงบ่าหน้าสู่พระพักตร์ และก้มศีรษะอย่างต่ำ
- ฉ. การถวายความเคารพพระมหากษัตริย์ และ
พระมเหสี โดยวิธีถอนสายบัว สำหรับผู้หญิงชน
ระวังตรง บ่าหน้าสู่พระพักตร์ แล้วถอยเท้าซ้าย

ไปข้างหลัง และขอเข้าซ้ายลงจนเกือบจรดพื้น
ถ้าผู้ใดถนัดเท้าขวาจะถอยเท้าขวาก็ไม่ผิด แต่ถา
ทำพร้อมกันหลายคน ควรถอยข้างเดียวกันจึงจะ
งาม

๕. การเข้าพบผู้ใหญ่

- ก. การเข้าพบผู้ใหญ่ในที่ที่ใช่เกาอ ควรแสดง
ความเคารพและยื่นรอก่อน จนกว่าท่านจะยก
ให้นั่ง จึงนั่งโดยส้ารวม
- ข. การเข้าพบผู้ใหญ่ในที่ที่ควรย่น ควรแสดง
ความเคารพและย่นโดยส้ารวม
- ค. การเข้าพบผู้ใหญ่ที่นั่งอยู่กับพื้น ควรคลานไป
หมอบกราบแล้วนั่งพยเพยขโดยเรยขรือย หันหน้า
สู่ท่าน ถ้าท่านมีอาวุโสสูงมาก ควรหมอบลง ถ้า
ท่านมีอาวุโสรองลงมา ควรนั่งลงศอก
- ง. การนำดอกไม้ชูปเทียนไปเคารพผู้ใหญ่ ให้จัด
ชูปเทียนแพชงมถะทงคอกไม้วางข้างบน นำไป
วางตรงหน้าท่าน แล้วเข้กกรวยคอกไม้ และหมอบ

กราบลง ถ้าเป็นการแสดงความเคารพของคู่สมรส
 กกราบลงพร้อมกัน เฉพาะการลาอุปสมบท จึงส่ง
 พานดอกไม้บูชาเทียนถงมือผู้รับลา

๖. การส่งของและรับของ

- ก. การส่งของให้ผู้ใหญ่ที่นั่งบนเก้าอี้ ควรคุกเข่า
 ลงและสั่งให้ ถ้าท่านมีอาวุโสสูงมาก ควรใช้ทั้งสอง
 มือประคองส่งแล้วหมอบกราบ
- ข. การส่งของให้ผู้ใหญ่ที่นั่งอยู่กับพื้น ควรนั่ง
 พยัพเหยียบเรียบร้อยแล้วลงศอกซ้าย และสั่งของให้
 ท่านด้วยมือขวา ถ้าท่านทรงอาวุโสสูงมาก ควร
 หมอบลงและสั่งให้ เมื่อส่งแล้วคองกราบ
- ค. การรับของจากมือผู้ใหญ่ ต้องรับด้วยมือขวา
 ถ้าเป็นของเล็กให้แบมือรับจากมือท่าน ถ้าเป็นของ
 ใหญ่ให้จับโตมของท่าน
- ง. การส่งของให้ผู้เฒ่า ควรสั่งให้เรียบร้อยให้ถงมือ
 ไม่เสือกไสไปให้ ถ้าเป็นของมีคม เช่น มีด ให้
 ถอโคนกำสั่งให้ และหันคมเข้าหาตัวผู้ส่ง เพื่อให้
 ผู้รับจับคามไต่โดยสะดวก การรับของจากผู้เฒ่า ก็

ต้องรับโดยเรียบร้อย ระวังมิให้เป็นการกระชาก
ออกจากมือ

ง. การแจกของชำร่วย ต้องส่งให้ผูรับทั้งพาน มิ
ใช่หยิบจากพานส่งให้ด้วยมือ ถ้าผู้รับเป็นผุ้ทรง
อาวุโสสูง ควรนั่งลงส่ง หรือหมอบส่งแล้วแต่
กรณี

จ. การรับเครื่องต้น เครื่องทรง พระแสง หรือ
เครื่องราชูปโภค จากผู้เชิญ ต้องแสดง
ความเคารพ คือไหว้ หรือ "เอางาน" เครื่องนุ่ง
เสียดก่อนแล้วจึงรับ

๗. การเฝ้าทูลละอองธุลีพระบาท

ก. การเฝ้าทูลละอองธุลีพระบาท ต้องแต่งกาย
เรียบร้อยตามประเพณีนิยม สวมถุงเท้าและรองเท้า
หุ้มส้น ถ้ามีใครสวมถุงเท้าให้ถอดรองเท้าออก
ห้ามมิให้แต่งกายไว้ทุกข์เป็นอันขาด เว้นไว้แต่
เป็นการเสด็จพระราชดำเนินในงานศพ หรือเป็น
งานที่อยู่ในระหว่าง การไว้ทุกข์ ใน พระราชสำนัก
และงานหลวงที่เฝ้าถวายพระศพ หรือศพ แต่ภายใน

ราชสำนักอยู่ในระหว่างการไว้วางใจ โดยมารยาท
แล้ว ผู้ที่จะเข้าเฝ้าฯ ก็ควรแต่งกายไว้วางใจ

- ข. การเฝ้าทูลละอองธุลีพระบาท เมื่อเสด็จพระ-
ราชดำเนินมาในรถพระที่นั่ง ควรขนถวาย
คานขหรือดอนสายบัว ในกรณีทขนในแถวอาใช้
ระเขยขแถว คอ ขนทาร์วงตรง ห้ามมิให้โยก
มือหรือเปล่งเสียงใดๆ นอกจากจะไ้มีกรณคหหมาย
ให้เปล่งเสียงถวายพระพรโดยพร้อมเพรียงกัน
- ค. การเฝ้าทูลละอองธุลีพระบาท เมื่อเสด็จพระ-
ราชดำเนินมาโดยทางลาดพระบาท ถ้านงเฝ้า
คองลงหมอยกรวย ถ้าไม่หมอยกรวยคองขนขน
ถวายคานขหรือดอนสายบัว ห้ามขนไหว และห้าม
บงอาแตะคองพระองคเป็นอนชชค
- ง. การเฝ้าทูลละอองธุลีพระบาทในงานทงนงเกออ
หรือขนเฝ้า เมื่อเสด็จออกพอเห็นพระองคคองขน
ขนถวายคานขและขยหนาคทขระทข เมอประทข
เรยขรอยแลวงลงนง ในกรณทขนเฝ้าเมอถวาย

คำนับแล้วให้ยืนสำรวจมอญ เมื่อเสด็จขึ้นต้อง
ถวายคำนับ

การชานเขกสำรวจกราบขังคมทูล ควรถอกระตาคม
เขกสำรวจนควมอทองสอง

- ง. การเฝ้า ทูลละออง ธูลิ พระบาท ในที่ รโหฐาน
ทมิไคณงเกาช หอมมิไคยณ ให้คสถานธรรมา
เข้าไปพอเห็นพระองค์ ของหมอบกราบครึ่งหนึ่ง
แล้วคสถานเข้าไปในไกลทประทย หมอบกราบออกครึ่ง
หนึ่ง แล้วหมอบพงพระราชตำธออยู่ เมื่อจะออก
จากทเฝ้าฯ ของหมอบกราบแล้วเคลอนตัว โดยคอก
ยงยณพนอยู่ทงสองข้างกอน แล้วจงคสถานถอยหลัง
มาจนไคระยะพอส่มควร จึงหมอบกราบออกครึ่งหนึ่ง
แล้วคถรนออกไปจากทเฝ้าฯ การหมอบกราบก่อนจะ
ออกไปพนทนาทง ในขณะทกาลงคสถานอยู่ อจ
หมอบค้เข้ากราบทไค
- จ. การเฝ้าทูลละอองธูลิพระบาทเพอรบพระราช-
ทานของ ทำไค ๓ วิ

ทประทัย ถวายคานบอกรวงหนึ่งจึงกลับหลัง
หันออกไปพนทเฝ้า ฯ

วิธีที่ ๓ ให้คลังานกรรมคาเข้าไป พอเห็น
พระองค์ของหมอบกราบครวงหนึ่ง แล้วคลังานเขา
ไปจนใกล้ทประทัย หมอบกราบอกรวงหนึ่ง แล้ว
ยกมือขวาชนเอางานในขณะที่ยังอยู่ในท่าหมอบนบน
เมอรวยพระราชทานของแล้วหมอบกราบ และเคลอน
ตัว โดยศอกข้างบนพนอยู่ทั้งสองข้างก่อน แล้ว
คลังานถอยหลังออกมาจนได้ระยะพอสมควร
จึงหมอบกราบอกรวงหนึ่ง แล้วคลังานออกไปพนท
เฝ้า ฯ

ฉ. การเฝ้าทูลละอองธุลีพระบาทเพื่อทูลเกล้า ฯ

ถวายของ

วิธีที่ ๑ ถอพานของถวายควมมือทั้งสองข้าง
ในระคียบอก พอแลเห็นพระองค์ถวายคานบอกรวง
หนึ่ง เมอเคนไปใกล้ทประทัยถวายคานบอกรวง
หนึ่ง แล้วคุกเข่าข้างหนึ่ง หรือนั่งกระหย่งประคอง
พานชนถวายควมมือทั้งสองข้าง เมอทรงรับของ

แล้วลุกขึ้นถวายคำนับครึ่งหนึ่ง และเดินถอยหลัง
ไปจนห่างที่ประทักษิณพอสมควร จึงถวายคำนับออก
ครึ่งหนึ่ง และออกไปจากที่เส้า ฯ

๑๙๙
ฉก ๒ พอแลเห็นพระองค์ถวายคำนับ แล้ว
เดินเข้าไปใกล้ที่ประทักษิณพอสมควร ถวายคำนับออก
ครึ่งหนึ่ง แล้วลงหมอบถวายของ เมื่อบรรจุของ
แล้ววางพานและหมอบกราบ แล้วคลานถอยหลัง
ออกมาจน จึงยืนชนถวายคำนับ และเดินถอย
หลังไปจนห่างที่ประทักษิณ ถวายคำนับออกครึ่งหนึ่ง
จึงออกไปจากที่เส้า ฯ

๑๙๙
ฉก ๓ คลานยกของสองมือเข้าไปจนใกล้ที่
ประทักษิณ หมอบค้ำเข่าลงยกของถวายด้วยมือทั้งสอง
ข้าง เมื่อบรรจุของแล้ววางพานลงหมอบกราบ และ
คลานถอยหลังโดยเข้าทั้งสอง และมือซ้ายยื่นพน
มือขวาถือพาน หรือถือพานสองมือและคลานเข้า
ถอยหลังในท่ากระหย่ง เมื่อบรรจุของแล้ววาง
พานและหมอบกราบออกครึ่งหนึ่ง จึงออกไปจาก
ที่เส้า ฯ

- ข. การเอางาน การเอางานคอยกมือขวาขึ้นตั้งใน
 ระเบียบสูงกว่าศอกเล็กน้อย แล้วกระดิกข้อมือให้
 มือขวายกขึ้นและยกลงโดยค่อนข้างเร็ว แล้วใช้
 มือขวานับนิ้วของทั้งข้อมือจากพระราชหัตถ์
- ข. การตั้งเครื่องและการเลื่อนเครื่อง การตั้ง
 เครื่องโดยวิธีเก็บและถวายนับ ควรมีคนประมาณ
 ๓ หรือ ๔ คน คนหนึ่งยกโต๊ะ อีกหนึ่ง
 สองหรือสามคน เชิญเครื่องตามมา ทุกคนถวายนับ
 คำนับเมื่อแลเห็นพระองค์ทรงหนึ่ง และเมื่อใกล้
 ทัพพระทัยออกทรงหนึ่ง แล้วนั่งคุกเข่ากระหย่งลง
 เบื้องหน้าหันหน้าไปทางทัพพระทัย คนหนึ่งนั่งเบี่ยงไป
 ทางขวาของคนข้างหน้า เพื่อให้รับเครื่องโต๊ะสะดวก
 หวหันาทอกโต๊ะที่หน้าหรือข้างทัพพระทัย แล้วแต่
 สถานที่ แล้วหวหันารับเครื่องจากผู้เชิญเครื่องคน
 หนึ่งซึ่งส่งต่อกันมาเช่นตอก ๆ ผู้ใดส่งเครื่องไป
 พนมมือแล้วทูลทูลลงหมอบกราบ แล้วถอยออกมา
 ก่อนแล้วถอยตามกัน ทุกคนลุกขึ้นถวายนับ

แล้วเดินถอยหลังไปจนจวนจะล้มตัว จึงถวายนับ
 ออกครึ่งหนึ่ง

การเลอนเครื่องกระทำเช่นเดียวกัน โดยอนโลม
 ฅ. การตั้งเครื่องโดยวิธคลานเชิญเครื่อง ถ้าตั้ง
 เบื้องหลังใช้วิธคลานยกของสองมือ ถ้าเป็นชายใช้
 วิธคลานแบบละครเซมเครื่อง เมื่อหัวหน้าตั้งเครื่อง
 ทเชิญมาแล้ว รัยเครื่องจากผู้เชิญเครื่องคนต่อไป
 ซึ่งรัยกันมาเป็นทอด ๆ ผู้ใดตั้งเครื่องไปพนมมือแล้ว
 ให้หมอบกราบ และคลานถอยหลังไปจนจวนจะ
 ล้มตัว จึงหมอบกราบออกครึ่งหนึ่ง

การเลอนเครื่องกระทำเช่นเดียวกัน โดยอนโลม
 ญ. การตั้งเครื่องโดยวัชรรัยกันเป็นทอด ๆ วัชร
 ควรมีผู้ตั้งเครื่องหลายคน คลานธรรมคาตามัน
 เข้ามาทีละคน และนั่งเป็นแถวโดยเอียงไปข้างขวา
 อย่าให้ห่างกัน คนหัวแถวอยู่ใกล้ที่ประทับ คนท้าย
 แถวอยู่ใกล้ประตู เมื่อคลานเขามาถึงทขของตนแล้ว
 หมอบกราบและหมอบรออยู่ คนท้ายแถวจะรัย
 เครื่องจากคนข้างนอกมาส่งให้คนถัดไป แล้วรัย

ส่งต่อกันไปเป็นทอด ๆ จนถึงคนหัวแถว จึงเชิญ
 ขนตงถวาย ผู้ใดส่งเครื่องพนมแล้วให้หมอบกราบ
 ลง เมื่อจะเล่นเครื่องกระทำเช่นเคียวกัน โดย
 อนุโลม คือ คนหัวแถวหมอบกราบ แล้ว
 เล่นเครื่องลงมาส่งให้คนที่อยู่ถัดจากตน แล้วส่ง
 ต่อไปเป็นทอด ๆ คนท้ายแถวหมอบกราบก่อนรับ
 เครื่องแล้วคลานออกไป คนอื่น ๆ หมอบกราบออก
 ครบหนึ่ง แล้วคลานถอยหลังออกไปเป็นแถว
 เช่นเคียวขยเมือเข้ามา ก่อนจะออกพ้นประตูให้
 หมอบกราบอีกครั้งหนึ่ง.

